

LITERATUUR EN PATHOLOGIE

AUTOBIOGRAFIEËN zijn zonder eenige uitzondering verdacht, meestal zijn ze min of meer onjuist, en om te lezen zijn ze lang niet altijd belangrijk of aangenaam. Want zelfkennis was in de dagen van den Griekschen Socrates al een zeer moeilijk ding, en zelfbeschrijving is nog veel moeilijker. Daarom begon ik de voor eenige jaren verschenen „Confessions de ma vie”, door Wanda De Sacher Masoch (Paris, Uitgave van de „Mercure de France”) met zeer gemengde gevoelens te bestudeeren. Op zijn best, dacht ik zoo, is dit boek goed in zijn soort, maar mijn bezwaar blijft, dat de soort nu eenmaal niet deugt. Daarbij komt, dat deze levensbeschrijving niet geschreven is door een belangwekkend persoon zelf, doch slechts door zijne vrouw. Ik heb niets op de vrouwen van belangrijke mannen tegen, dan dat ze vaak in eene bijna ongeoorloofde mate onbeduidend zijn. En die onbeduidendheid wordt opdringerig en lastig, wanneer zij op zich zelve steeds het licht willen doen vallen, dat van hare schitterende echtgenooten afstraalt. Wij hebben in ons land ook wel voorbeelden van deze en dergelijke dingen gehad. Mejuffrouw Betsy Perk bijvoorbeeld was een dame met nette manieren, die te Nijmegen woonde, en menigen roman heeft geschreven, die niet meer gelezen wordt. Doch als tante van Jacques Perk, die nu eenmaal een uitmuntend dichter is, heeft zij ongeoorloofde dingen gedaan. Ik zeg het zachtaardig, omdat mejuffrouw Perk dood is, anders zei ik dit wat harder. En nu kom ik op het boek van mevrouw De Sacher Masoch terug. Ze heeft hare belijdenissen geschreven als de vrouw van den in zijnen tijd, (die nog bijna onze tijd is) zeer bekenden letterkundigen kunstenaar Leopold De Sacher Masoch. Maar dit doende heeft zij zich zelve veel te belangrijk gemaakt. Slecht geschreven is het boek niet, want, al was deze Wanda Rumelin de vrouw van een beroemd artist, zij was zelve niet onbeduidend. Heeft ook

zelve wel eenige niet slechte novellen en schetsen geschreven. Maar in haar confessions heeft ze mooi willen schrijven, litteratuur willen maken, hier en daar. Er komen onaangename lyrische intermezzo's in voor. Ik houd veel van lyriek, maar dan moet ze van een brandende pracht wezen. En ik houd ook veel van intermezzo's, als ze maar niet lyrisch zijn. De intermezzo's van mevrouw De Sacher Masoch zijn hinderlijk.

DE SACHER MASOCH

Bovendien, dit zeide ik al, zijn alle autobiografieën verdacht, maar eene, die niet eenvoudig is van spraak, die is dubbel verdacht, en vrij zeker valsch. Dus: deze confessions zijn niet geheel betrouwbaar. Deze vrouw schrijft voor zich zelve een al te fraaie rol in het drama van haar leven. Zoo zijn de fouten van het boek. Maar het heeft een groote deugd: het is, ondanks het vele onverkwalijkte dat het bevat, belangrijk. En de meeste boeken zijn tot mijn spijt niet belangrijk. Daardoor komt het, dat men zoo verschrikkelijk veel boeken kan hebben gelezen en zich toch zoo ongelukkig en eenzaam voelen.

* * *

Ik kende, toen ik aan de confessions van mevrouw De Sacher Masoch begon, weinige geschriften van haren man. Want ik lees weinig Duitsch, omdat ik nu eenmaal niet van Duitschland houd. Maar ik kende wel het boek „Het Masochisme”, dat Von Krafft over De Sacher Masoch geschreven heeft. Trouwens, De Sacher Masoch wordt niet veel meer gelezen. Duitschers van voldoende letterkundige ontwikkeling hebben mij dat beslist

verzekerd. In Holland kent bijna niemand hem, behalve een enkele crimineel-anthropoloog. Sic transit! De groote glorie van De Sacher Masoch viel eerst in het laatst van de zeventiger jaren van de voorgaande eeuw, en nu al zoo goed als vergeten. Enkel nog maar voortlevend door eene eigenaardige, pijnlijke, geestelijke afwijking. Want een groote beroemdheid is hij wel geweest. De voornaamste edellieden van de keizerlijk-koninklijke Oostenrijk-Hongaarsche monarchie bedelden als 't ware om zijnen omgang. En toen hij zich later te Parijs vestigde, werd hij daar als een vorst ontvangen. Niet als een vorst van letterkundigen, maar als een regeerend vorst. Wat hooger is. Dat was in 1886. En toen hij in 1883 zijn vijf-en-twintig jarig feest als letterkundige vierde, kreeg hij het Legioen van Eer uit Frankrijk te midden van andere vreemde decoratiën. Wie kende hem toen niet, en wie kent hem nu eigenlijk nog wel?

Een kleine geest was hij zeer zeker niet. In een brief van 1869, geschreven aan zijnen broer, ontwikkelt hij een werkplan, dat werkelijk reusachtig is, en alle eerbied afdwingt. Maar voltooid werd daarvan weinig of niets. Het waren geldzorgen, die hem kwelden. Niet, dat hij weinig geld verdiende, maar hij verdiende niet genoeg, zoodat hij met vrouw en kinderen dikwijls armoede leed.

In 1881 schreef hij aan een van zijne broeders: „Eer en roem heb ik werkelijk wel genoeg. Na Goethe en Heine wordt geen enkel Duitsch letterkundige in alle landen zóo gewaardeerd en zooveel gelezen als ik, en toch weet ik dikwijls den eenen dag niet, hoe wij den anderen dag aan eten zullen komen”.

* * *

Ik schreef hierboven, dat deze vroeger beroemde schrijver thans nog bijna uitsluitend voortleeft wegens eene geestelijke afwijking, die hij in vele zijner geschriften beschreef, en waaraan hij, blijkens dit levensbericht zijner echtgenoot, beslist en onophoudelijk zelf lijdende is geweest.

Het Masochisme, wat is dat?

Dat is genot te vinden, wanneer men in ieder opzicht, ook lichamelijk, vernederd wordt. De Sacher Masoch kende geen heerlijker genot dan vernederd te worden en gepijnigd. Het liefst werd hij met een groote hondenzweep geranseld door een vrouw gekleed in een bonten mantel. Zijne liefde voor bont was gewoonweg waanzinnig, en de vele vrouwen door wie hij zich achtteenvolgens liet afranselen begiftigde hij allen met zeer kostbaar bont, waarvoor hij zijn laatste geld gebruikte, en zich dikwijls diep in de schulden stak. Het is niet te doen alle belangrijke plaatsen uit

deze gedenkschriften hier mede te deelen. Ik bepaal mij dus tot de voornaamste, waaruit het afwijkende leven van dezen kunstenaar het best blijkt. Het sterkst was altijd zijn verlangen om vernederd te worden. Toen zijne vrouw hem eens verweet, dat hij met hunne ruime verdiensten zóó omsprong, dat ze toch altijd arm waren, liet hij haar in optima forma een gezegeld contract schrijven, waarbij hij zich plechtig verbond, al het geld dat hij verdiende aan haar over te geven. En terwijl zijne vrouw dat contract schreef, moest zij een bonten mantel aandoen, opdat hij toch goed gevoelen zou, hoe zeer hij hier vernederd werd. Toen dat contract klaar was, zeide hij: „Bewaar het goed. Voortaan ben jij mijn meesteres, en ik ben je slaaf. Ik zal je nu nooit anders meer noemen dan: „mijn meesteres”. Beveel, en ik zal je altijd gehoorzamen”. Later dwong hij zijne vrouw, die van dit alles een grooten afkeer had, hem dagelijks af te ranselen met een hondenzweep. Daarentegen beloofde hij haar het masochisme uit zijne letterkundige geschriften weg te houden, zoolang zij hem sloeg, en aan die belofte hield hij zich stipt en beslist. Wanneer mevrouw De Sacher Masoch, de wanhoop nabij, weigerde op haren man zoo krachtig mogelijk los te slaan, weigerde hij een enkelen regel te schrijven, zoodat er dan niets verdiend werd, en honger en grijnzende armoede de woning van deze vrouw en hare kinderen binnendrong. Want om de wille van hare kinderen, die zij zielslief had, heeft deze vrouw dingen geduld en gedaan, die toch onduldbaar en ondoenlijk moeten schijnen.

Ontelbaar zijn de in het bont gekleede vrouwen, door wie deze afgedwaalde man zich heeft laten neer-ranselen. Kort na zijn huwelijk liet hij zich herhaaldelijk door de dienstbode slaan. Later, den dag nadat hun een jongen geboren was, kleedde hij de vroedvrouw in een van de kostbaarste bontmantels van zijne vrouw, waarna hij zich door haar op eene geweldige wijze liet mishandelen. Toen zijne vrouw eens te Fischuowitz bij eene baronesse Urban logeerde, schreef hij: „Ik zal de barones schrijven, en haar vragen, of ze mij eens met de zweep wil afranselen. Daar heb je toch niets op tegen?”

Uitvoerig schrijft hij verder over het bontwerk, dat de barones bezat, om te eindigen als volgt: „De barones moest bij haar mantel ook nog blauwe bontschoenen hebben, afgezet met hermelijn. Is de mantel ook met hermelijn afgezet? En hoe breed is de rand? Ik ben daar zeer nieuwsgierig naar. En heeft de barones een hondenzweep, een zweep voor een heel grooten hond?

Je slaaf kust je handen en voeten.

Leopold”.

Overigens had de slavernij van De Sacher Masoch dit eigenaardige, dat de slaaf hier de baas was om slaaf te spelen, en dat de meesteres hier slavin was wíj! zij meesteres moest zijn, al had zij daar nog zulk een afkeer van.

* * *

Een van de meest bekende geschriften van De Sacher Masoch is „Venus met het bontwerk”. Het is 't verhaal van iemand, die als knecht op reis gaat met zijne vrouw en haren minnaar. Gedurende zijn geheele leven heeft Sacher Masoch zijne vrouw willen dwingen Venus met het bontwerk te spelen. Want jaloersch zijn en de knecht wezen van den amant van zijne vrouw, dat was voor hem het opperste genot. Zijne vrouw verafschuwde dit geheele onzinnige spel, maar zij moest wel toegeven, door De Sacher Masoch gedwongen. Herhaaldelijk schreef hij voor haar op dubbelzinnige advertenties en hij schaamde zich niet haar portret bij die brieven in te sluiten. Of hij plaatste dubbelzinnige advertenties zelf. Steeds herhaalde hij, dat hij verschrikkelijk jaloersch was, maar dat die jaloezie juist zulk een diep genot voor hem was.

Toen Wanda de Sacher Masoch zich tegen zulke uitbundige nukken verzette, hield hij als gewoonlijk op met éénen regel verder te schrijven en één gulden verder te verdienen.

Eens dwong hij zijne vrouw drie dagen na de geboorte van een zoon, te schrijven op een advertentie in het Weener Dagblad, waarin een jonge, knappe, rijke en flinke man kennismaking zocht met eene jonge, aardige en elegante vrouw, om elkander te amuseeren. Er kwam antwoord op die advertentie in, en de Sacher Masoch was zóó ongeduldig, dat hij zijne vrouw den eersten dag dat zij op kon staan naar Weenen naar dien heer zond. Hij zelf verzorgde het toilet van zijne vrouw tot in de kleinste bijzonderheden, natuurlijk met het noodige bontwerk. Het vroom twintig graden en de arme vrouw leed ontzettend, lichamenlijk zoowel als geestelijk, maar tot hare groote vreugde kwam van een liaison met dien heer niets.

Al zijne onzinnige neigingen heeft de Sacher Masoch samengevat in dezen zin: „Ik heb nooit zooveel van je gehouden, als nu ik weet, dat je aan een ander zult toebehooren”.

* * *

Men behoeft niet te vragen, hoe het leven van mevrouw De Sacher Masoch bij zulk een man is geweest. En het is een wonder van geduld en zelfverloochening, dat zij het tien jaar met hem heeft uitgehouden. Maar ten slotte kreeg zij toch een geweldigen afkeer van hem, vooral toen zij

bemerkte, dat hij haar op een platte wijze be- droog. In dien zelfden tijd maakte zij te Leipzig kennis met een franschman Armand, die met de ongelukkige vrouw diep medelijden had. Ten slotte vond zij de kracht De Sacher Masoch te verlaten. Samen vestigden zij zich in Zwitserland, later in Parijs, waar Armand een groote rol speelde in de politieke journalistiek.

II

Rondom de twee hoofdfiguren groepeeren zich in dit hoogst merkwaardig boek een aantal personen van den tweeden rang. Het is onmogelijk van hen allen uitvoerig iets te zeggen. Merkwaardig zijn zij allen. Mevrouw De Sacher Masoch schrijft zeer terecht: „Het scheen wel, alsof wij voortdurend zonderlinge menschen om ons heen moesten hebben”.

Van eenige vermeld ik hier toch wat. Vooreerst een mevrouw Frischaner, de dochter van een rabbijn, maar die niets heerlijker vond dan te gaan biechten en bidden in eene katholieke kerk. Zij was reeds eene vrouw op leeftijd, die haar tijd zoekbracht met uitgebreide briefwisseling met De Sacher Masoch, aan wien zij zich voordeed als eene jonge Russische prinses, groot bewonderaarster van zijne werken, maar die door een waren huistiran werd gevangen gehouden, zoodat zij niet zelve bij hem komen kon. Meer was er waarlijk niet noodig om De Sacher Masoch in vuur en vlam te zetten. Ten slotte eindigde het spel, doordat De Sacher Masoch de brieven zijner Russische prinses aan een zijner vrienden lezen liet, die helaas niemand anders was dan de zoon van mevrouw Frischaner zelve. Uit met de grap! Van mevrouw Frischaner is deze karakterbepaling van De Sacher Masoch afkomstig: „Hij is zoo naïef als een kind, en zoo slecht als een aap”.

En verder toonde zij ook een uitmuntenden kijk op hem te hebben, toen zij zeide: „Hij moet eene vrouw hebben, die hem behandelt als een karrepaard, en die hem voortjaagt als een hond, en die hem trapt, als hij niet gewillig is”.

Een hoogst belangrijke rol speelde ook een zekere Anatole en zijn vriend Alexander. De Sacher Masoch kende hen alleen door brieven. Eerst na veel gewrijf en geschrijf stemde Anatole in eene ontmoeting toe. Zij moest onder allerlei vreemde omstandigheden plaats hebben. De Sacher Masoch moest Anatole afwachten, geblinddoekt in eene donkere kamer. Genoeg om de romantische verbeelding van den schrijver tot het uiterste te prikkelen.

Mevrouw De Sacher Masoch meent te weten, dat Anatole niemand anders is geweest dan Lodewijk II van Beieren, de vriend van Richard Wagner.

Anatole's geheimzinnige vriend was prins Alexander der Nederlanden.

* * *

Ik ga nu het vreemde type van Marguerite Halm, die in den winter niet uitging voor de kou, en in den zomer niet voor de hitte, en die meende, dat uit haar een nieuwe Messias zou worden geboren, voorbij.

WANDA DE SACHER MASOCH

Belangrijk is Catharina Strebinger, die de verhalen van De Sacher Masoch in de Revue des deux Mondes vertaalde en geruimen tijd in groote vriendschap met den schrijver en zijne familie heeft geleefd. Die Catharina was eene eigenaardige vrouw. Zij was mooi, rijk en brutaal, dus wel eene vrouw om een rol te spelen. En dat heeft zij ook gedaan. Zij loog nooit, maar zij zeide de waarheid altijd op de meest wrede wijze. Ze deed met alle mannen precies wat ze wilde, en zij legde er zich speciaal op toe huwelijken en verlovingen te verbreken.

En dat gelukte haar altijd. Om een weddenschap te winnen verbrak zij de verloving van eene Russische prinses, die van hevige ontroering aan eene bloedspuwing overleed.

Zij zeide alleen te leven om nieuwe ontroeringen te zoeken. Verder, dat ze het heerlijk vond anderen ongelukkig te maken, en hoe ze het betreunde, dat ze zelve nooit ongelukkig werd.

Eens trapte zij in een naald, en zeide ze tot mevrouw De Sacher Masoch:

„Je hebt er eenvoudig geen idee van, hoe een heerlijk gevoel dat is, gewond te wezen, en die naald diep in mijn voet te gevoelen. Jammer, dat ik hem er uit moet trekken, want dat doet misschien pijn”.

Na een uur trok Catharina de naald uit haar voet. Men zou alleen over deze Catharina Strebinger een roman kunnen maken. Zij verdween later plotseling uit de omgeving van De Sacher Masoch en is vermoedelijk op een reis naar Amerika gestorven.

* * *

De laatste belangrijke persoon uit het boek is de Franschman Armand, met wien mevrouw De Sacher Masoch later uit het huis van haren man vertrok. Armand is vooral zoo belangrijk, omdat men aan zijn leven en werken eens precies zien kan, hoe eene reputatie gemaakt wordt uit niets met nog een klein beetje, en weer even gemakkelijk ondergaat.

Deze Armand heeft een tijd lang in de politieke journalistiek een groote rol gespeeld, zoodat hij mede over het wel en wee van de groote volken van Europa besliste. Ministers en afgevaardigden zochten zijn omgang. Met Bismarck en zijn zoon Herbert ging Armand om als gelijke en als meerdere. Zijn geheim schijnt geweest te zijn, dat hij nooit iets wist, en dan altijd wist te doen of hij alles wist. De menschen meenden, dat zij Armand uithoorden en onderwijl werden zij rustiglijk door Armand uitgehoord. Ten slotte kende hij heel wat persoonlijke en staatkundige geheimen en werd hij een geducht mensch. Later blameerde hij zich in eene vrouwen-perkara en hij verdween nog sneller dan hij gekomen was.

* * *

Kenschetsend is de beschrijving, die mevrouw De Sacher Masoch geeft van den bisschop Bernard Bauer, een oom van Armand. Hij was van geboorte een jodenjongen uit Budapesth, die een zekere rol had gespeeld in de Maart-revolutie van 1848. Later verdween hij om ineens als gevierd katholiek kanselredenaar op te duiken. Hij werd biechtvader van keizerin Eugénie en bisschop. Hij was het, die het kanaal Suez zegende, toen het geopend werd.

De oorlog van zeventig bracht hem ten val. Hij verliet de kerk en leidde een leventje te Parijs, dat den afkeer van velen wekte. Nochtans durfde niemand van de hooge Fransche heeren een hand naar hem uitsteken, omdat hij als vroeger biechtvader van de keizerin en van het voorname Parijs veel te veel geheimen kende.

Karakteristiek beschreven, die joodsche bisschop met zijne internationale gladheid.

* * *

Er zou over het boek van De Sacher Masoch nog heel wat te schrijven zijn. Maar ik moest mij beperken. Zooals ik al zeide: het heeft zijne fouten. Maar het is belangrijk. Dat is eene deugd,

die maar al te zeer in vele boeken van onzen tijd wordt gemist. Dus durf ik de lezing ervan wel aanraden.

RENÉ DE WITH.

